

SPAN EFTER BILSKURKAR

Kriminalkommissarie Håkan Carlsson leder Nationella Transportsäkerhetsgruppen. "Manipulerade bilar genererar miljardbelopp", säger han.

Återförsäljare har fått vänja sig vid att jobba med ett ständigt hot från kriminella ligor. Fordonsbranschen utsätts för allt fler bedrägerier och stölder. Det är undre världens väg till makt och pengar.

TEXT MARIA ERIKSSON / FOTO MATS PETERSSON

Det är ingen vacker verklighet som målas upp av branschen och polisen. Ett överfyllt buffébord för kriminella med godsaker som är allt för lätta att komma åt.

– Det handlar om grov organiserad brottslighet där målet är att tjäna så mycket pengar som möjligt. Det är enkelt att få avsättning. Risken att åka dit är liten och straffen är låga, säger Håkan Carlsson, kriminalkommissarie som leder Nationella Transportsäkerhetsgruppen och sitter med i EU:s strategiska fordons-expertgrupp om organiserade fordonsstölder.

Återförsäljare är utsatta. Kriminella ligor använder förfälskade körkort för att få provköra bilar som de sedan stjälar, de fiskar nycklar från nyckelinkasten eller försöker sälja manipulerade bilar som inbytesbilar.

– Manipulerade bilar genererar miljardbelopp för den organiserade brottsligheten, men ger också en ekonomisk förlust och ekonomiska konsekvenser som drabbar den som slutligen köper ett "hopskruvat" fordon, konstaterar Håkan Carlsson.

– Jag har nyligen fört diskussioner i EU-gruppen om att förbjuda återregistrering av bilar som varit skrotade eller bedömts som inte värda att reparera i något annat land. Undantaget skulle vara fordon äldre än 30 år. Enligt uppgift finns det bland annat 250 000 vattenskadade fordon som står uppställda i USA efter stormen Sandy. Många av dessa har och kommer att leta sig till Sverige, säger Håkan Carlsson.

ENLIGT SIFFROR från bilinformationsföretaget Carfax rullar 4,3 miljoner bilar i Sverige. 65 000 är importerade från USA, varav 9 633 har varit med om allvarliga incidenter och borde ha skrotats.

– Det händer att vi får information om allvarliga olyckor som har inträffat på grund av att en bil har varit hopplockad. Ett exempel är en bil som frontalkrockade och där krockkudden inte löstes ut. I verkstaden upptäcktes att airbagen var fylld med t-shirts, säger

Håkan Lindberg, Sverigechef för Carfax.

Carfax har planer på att försöka kartlägga olyckor med skrotbilar för att kunna studera konsekvenserna.

Per Johansson, vd på MRF, är verksam vid Europaorganisationen Cecra (The European council for motor trades and repairs).

– En bil som är bedömd som skrot ska skrotas och inte kunna återuppstå i andra länder. Det är fel att länder som Tyskland inte tar sitt ansvar och stoppar handeln med krockade fordon, säger Per Johansson.

– För att minska antalet manipulerade bilar krävs att utländska försäkringsbolag slutar sälja skrotade bilar. I Sverige jobbar försäkringsbolagen numera ihop med oss och det skulle förvåna mig om det fanns försäkringsbolag som inte körde skrotbilar direkt till skroten, säger Per Johansson.

En ny rapport visar också att de svenska försäkringsbolagen har blivit bättre på att upptäcka bedrägerier. Antalet fall där bolagen sagt nej till ersättning har ökat kraftigt på bara ett år.

MEN FÖRSÄKRINGSBOLAGEN jobbar i motvind.

För första gången sedan 2002 ökar antalet efterlysta fordon i Sverige. Larmtjänsts siffror visar att 20 044 fordon efterlystes 2013 jämfört med 19 875 under 2012. För personbilar är ökningen mindre. Antalet stulna personbilar 2013 var 10 092, vilket är 81 fler än året innan.

Ligorna specialiserar sig på lyxbilar som körs ut från Sverige. Håkan Carlsson beskriver en noggrant uträknad brottslighet med falska registreringskyltar, följbilar och kurirer som flygs in och betalas med 300-500 euro. De kör ut bilarna från Sverige. Det handlar, enligt Håkan Carlsson, om många fall och stora värden.

Enligt svensk lagstiftning är bevisningen komplicerad för att gärningsmännen ska kunna dömas för grov stöld av en bil, även om de lyckas stoppa en kurir.

– Det är uppsåtet som avgör om det är stöld eller tillgrepp av fortskaffningsmedel. Det blir polisens sak att styrka och det är väldigt svårt. I många länder döms man för stöld oavsett uppsåt. Det är bättre, säger Håkan Carlsson. ☺

Todor Stan på Jeppssons i Ronneby fick in Golfen som knappt hade en del som överensstämde med originalet.

Jeppssons avslöjade en riktig bluffbil:

Golfen hade Skodamotor

I ett garage i Blekinge står en mörkgrå Golf.

Åtminstone ser det ut att vara det. Innanför plåten döljer sig olika reservdelar och troligtvis ett chassi från en stulen bil från Polen.

Fuskbilens upptäcktes på Jeppssons i Ronneby.

– Vi försöker hålla branschen ren, men det är väldigt svårt för oss att kontrollera sådant här, säger Anna Lindkvist.

Historien om Golfen fick sin början i december 2013. En privatperson lämnade in bilen till skadeverkstaden med krockskador på vänster bakskärm.

Ägaren hade köpt bilen samma år av ett bilföretag, men när bilen kom in till Jeppssons väcktes misstankar.

– Enligt lackkoden skulle bilen vara silverfärgad, men den var mörkgrå, säger Todor Stan på skadeverkstaden.

– Innan bilen lämnades ut gjordes en aktionskontroll, för att se om det fanns några order om återkallning i systemet. Enligt kontrollen var det ett fel i växellådan, men det var fel växellåda. Bilen skulle vara sexväxlad, den här var bara femväxlad. Dessutom var det en Skodamotor, säger Todor Stan.

Bilen kopplades upp mot verkstadens dator för att kontrollera chassinumret.

– Det blinkade rött när vi slog in bilens nummer. Chassinumret stämde inte, bilen var efterlyst och stulen i Polen, berättar Todor Stan.

EN UTREDNINGSINSEKTÖR från Larmtjänst undersökte bilen och kunden lyckades få tillbaka pengar från den bilhandlare han hade köpt den av.

– Vi vill inte att kunden ska bli lidande. Hela historien är beklaglig, men vi förutsatte att säljaren hade gjort de nödvändiga efter-

forskningarna, säger bilhandlaren som köpt bilen av försäkringsbolaget If flera år tidigare.

Men skulle ni som bilverkstad inte ha upptäckt att bilen var stulen och manipulerad?

– Nej, vi har inte den datauppkopplingen med VW:s system så att vi hade kunnat se det. Jag vågar inte exakt svara på vad som gjordes med den här bilen. Det är så länge sedan. Nu har vi i alla fall köpt tillbaka bilen och avvaktar polisens utredning, säger bilhandlaren, som inte är MRF-medlem.

Om han verkligen hade gjort allt han kunde för att undersöka bilen är oklart, men han är inte misstänkt för brott och därför väljer vi att inte namnge honom. Enligt David Norrbohm, förbundsjurist på MRF, är undersökningsplikten för återförsäljare betydande.

– Det är återförsäljarens ansvar om man inte friskriver sig tydligt i köpekontraktet. Våra

medlemmar måste bli bättre på att undersöka bilarna, koppla upp mot bilens dator och göra sökningar i Bilregistret och Carfax. Det görs inte tillräckligt i dag, säger David Norrbohm.

– Om ett bilföretag säljer en manipulerad bil, och det upptäcks, kan kunden kräva prisavdrag och i mer allvarliga fall får säljaren ta tillbaka bilen. Om kunden är konsument har han eller hon rätt att reklamera i tre år.

IF MEDGER att handeln med krockskadade bilar har inneburit en del problem.

– Det finns en risk med att sälja krockskadade bilar eftersom de ofta inte är reparerade på ett bra sätt. Vi har råkat ut för det ett par gånger, men nu har vi slutat att sälja reparationsobjekt. I dag går de direkt till skrot, säger Roland Lindqvist, regionchef på Motor If.

Så blev Golfen föremål för en brottsutredning. Ärendet ligger nu hos kriminalunderrättelsetjänsten i Blekinge som väntar på besked från polisen i Polen.

FOTO RICKARD FORSBERG

JAN-ERIK HEED

Gör: Kriminalinspektör utredningsroteln Stockholm.
Ålder: 61.
Karriär: 39 år som polis, jobbar just nu mot hamnarna när det gäller lyxbilar och stölder i projektet "Gunder".

MANIPULERADE BILAR

"Förmodligen rullar många fler än 12 000 manipulerade bilar här"

Då och då dyker det upp manipulerade bilar hos bilförsäljarna, inbytesbilar till exempel, hur stor är den marknaden?

– Den är jättestor. Statistik visar att det förmodligen kör omkring 12 000 bilar i Sverige som varit med om allvarliga incidenter i USA och som dömts ut av försäkringsbolag. Men siffran är nog mycket större än så.

Hur ser de kriminellas affärsidé ut när det gäller manipulerade bilar?

– De köper krockskadade och vattenskadade bilar från USA som inte får köras där eftersom de är skadade, men som säljs av amerikanska försäkringsbolag till europeiska marknaderna. Köparen bygger antingen om dem med reservdelar eller använder chassinumret för att dölja identiteten på stulna bilar.

– Marknaden styrs från en bilmarknad i Kaunas i Litauen, där tusentals bilar säljs. Bilarna går både till norra Europa och öststaterna. Jag har varit på bilmarknaden ett tiotal gånger.

Hur farliga är bilarna?

– Vi vill varna för de här bilarna. De kan vara felaktigt monterade, kan plötsligt tappa hjulen, ha en stel rattstång eller helt sakna airbags. De kan orsaka stora skador vid en kollision.

Hur ska återförsäljarna skydda sig?

– De måste vara uppmärksamma. Är det ett amerikanskt chassinummer så bör man kolla bilen mot Carfax. Men jag tycker också att transportstyrelsen borde ta större ansvar vid besiktningen, särskilt när de ser att det är en före detta amerikansk bil som varit registrerad i Litauen. ☺

FÖRUTOM ÅTERFÖRSÄLJAREN, KUNDEN OCH FÖRSÄKRINGSBOLAGEN FINNS YTTERLIGARE EN FÖRLORARE – GENERAL-AGENTEN SOM RISKERAR SITT VARUMÄRKE.

Anna Lindkvist, vd Jeppssons

Ärendet ligger nu hos kriminalunderrättelseenheten i Blekinge som väntar på besked från polisen i Polen. Eftersom bilen troligtvis är stulen kommer den förmodligen att återbördas till den rättmätige ägaren, oavsett om det är ett försäkringsbolag eller en privatperson i Polen. Tills vidare står bilen kvar i Ronneby.

På Jeppssons är rädslan för manipulerade bilar stor.

– Vi köper aldrig direktimporterade bilar och vi försöker vara så noggranna som möjligt. Tänk om vi hade sålt en sådan här bil och det hade varit allvarliga fel. Det hade varit förfärligt och förödande, säger Anna Lindkvist.

Förutom återförsäljaren, kunden och försäkringsbolagen finns ytterligare en förlorare – generalagenten som riskerar sitt varumärke.

– Hopplockade bilar är en avart som vi inte vill veta av. Som tur är händer det väldigt sällan att de kommer in till våra verkstäder. Om vi får in sådana bilar noteras det direkt på bilens arbetsorder, säger Roger Sjöberg på Volkswagen Group. ☉

Vd Anna Lindkvist på Jeppssons slog larm vid första misstanken om en bluffbil.

NYCKELFISKE

"Brotten har ökat, det är enkelt, behövs egentligen bara en lina och en krok"

Flera ÅF drabbades av så kallat "nyckelfiske" förra året. Varför har de här brotten ökat?

– För att det är enkla brott. Det behövs egentligen bara en lina och en krok. Det är också enklare att stjäla bilar från ett bilföretag där det finns mycket att välja på i stället för att åka runt i bostadsområden. Det stämmer att nyckelfisket ökade förra året.

Vilka är de kriminella?

– Det är organiserade ligor som kör ut bilarna från Sverige. Förra året hade vi tur och hittade flera av bilarna.

Hur många bilar stals förra året genom nyckelfiske?

– Mellan tummen och pekfinger, 30 till 40 stycken. Det var både i Borlänge, Linköping, Uddevalla och Värnamo.

Vilka bilar själs?

– Det är i princip vad gärningsmännen kommer

över. Både personbilar och transportbilar. Många återförsäljare parkerar de dyrare bilarna längst in på parkeringen för att minska exponeringen.

Hur ser nyckelinkasten ut?

– Det varierar en hel del. Många har en lucka i väggen där man stoppar i nyckeln, som åker i ett rör ner i en låda som ligger längre in i byggnaden. Men det kan räcka med att det saknas en spärr som gör att man kan komma åt nycklarna med en krok.

Vad kan återförsäljarna göra för att minska risken för nyckelfiske?

– Många har nog redan agerat eftersom försäkringsbolagen gick ut med varningar om det här förra året, men det är alltid bra att se över systemet med nyckelinkasten.

– Ett fall förra året i Linköping hände just bara för att nyckelinkastet var fullt. Det gick inte att stoppa in fler nycklar. Då behövs knappt en krok. ☉

FÖRFALSKADE KÖRKORT

"Bilarna körs upp på en transportbil eller direkt ut ur landet"

Återförsäljare luras att lämna ut bilar för provkörning mot falska körkort. Bara under förra året anmäldes 124 284 körkort försvunna enligt Transportstyrelsen ...

– Det finns massor med stulna och förfalskade körkort på marknaden och webbplatser där man kan beställa körkort. Det kostar så lite som 80 Euro och beställarna kan välja personnummer själv. Med hjälp av körkortet får de ut en helt ny bil för en kvarts miljon som de kör i väg med. Antingen kör de direkt upp på en transportbil eller till en kurir som kör ut bilen ur landet.

Hur kommer det sig att brotten har ökat så?

– För att det är så enkelt. Med ett förfalskat körkort kan du kvittera ut en helt ny bil. Det finns all anledning att öka säkerheten.

Hur då?

– Börja med att titta på körkortet. Är det samma person? När kunden skriver under för provkörningen, kolla om det är samma namnteckning på körkortet.

Vad kan man göra mer?

– Man bör gå igenom säkerhetsrutinerna så att alla är medvetna om vilka regler som gäller. Vem får provköra? Ska säljaren följa med? Vet någon annan om att säljaren är ute och provkör med kunden? När är det aktuellt att avbryta provkörningen? Det ska kännas tryggt för säljaren.

– Det är viktigt att tänka igenom rutinerna – ska till exempel internationella körkort godkännas? Ska man ha en åldersgräns på provkörning? Kanske ska kunden som kvitterar ut en bil fotograferas – det är okej så länge man skyltar att det finns kameror i lokalen.

Hur bra är bilåterförsäljarna på säkerheten?

– Det finns mycket att lära.☉

Slipa rutinerna vid provkörning, råder säkerhets-experten Per-Arne Nilsson.

STULNA LYXBILAR

"Allt fler exklusiva bilar stjäls, i Stockholm försvinner statusbilar dagligen"

2013 stals 10 092 personbilar, varav 1 885 aldrig påträffades, en liten ökning jämfört med förra året ...

– Främst är det nyare årsmodeller som har ökat i efterlysningarna. Under många år har färre bilar stulits, men allt fler exklusiva lyxbilar. Dessutom hittas färre av de här bilarna. De försvinner ut ur landet.

Var stjäls de?

– De stjäls av kriminella ligor från återförsäljarnas parkeringsplatser och även från bostadsområden. I Stockholm försvinner dyra statusbilar varje dag. Gärningsmännen står med spårsändare bredvid

bilen när den låses och kör i väg när ägaren gått därifrån. Det går att skydda sig med rattkrycka eller strömbrytare som bryter bränslepump – skydd som är stöldfördröjande, men många vill inte ha det i sina bilar.

Det stjäls reservdelar också, vad används de till?

– Registreringsskyltar försvinner då och då från bilar som står på återförsäljarnas parkeringsplatser. Det är viktigt att det rapporteras direkt, annars kan återförsäljarna bli skyldiga till trängselskatt, böter från fartkameror och smitningar från tankningar. Andra reservdelar som stjäls används för att bygga

ihop stulna eller krockskadade bilar.

Vad har du för råd till återförsäljarna?

– Det gäller att vara vaksam, misstänksam och försiktig.

Många brott är insiderbrott. Hur vet man det?

– Jag har ett exempel på en bil som stått kall hos en säljare i flera år och som sedan sålts till en bilhandlare i Stockholm. Dagen innan transportbilen skulle komma stals bilen – utan nycklar – från återförsäljarens parkeringsplats. Det var ingen slump. Inom transportbranschen är insidersproblematiken så hög som 70 procent av alla brott. ☉

Så kan du skydda dig!

Checklista med 21 punkter för återförsäljare

Begagnade inbytesbilar:

- ✓ Var extra noggrann med importerade bilar.
- ✓ Kontrollera bilens identitet, speciellt om det är en bil av främmande märke som inte finns i ditt system, genom bilregistret och via en sökning på Carfax www.carfax.se. Rapporterna innehåller information om mätarställning, om fordonet är rapporterat stulet eller skrotat, registreringsdetaljer, ålder, besiktningssuppgifter, koldioxidutsläpp och uppgift om tidigare ägare.
- ✓ Checka på <http://flood.carfax.com> om fordonet eventuellt varit med i stormen Sandy. Tjänsten är gratis. →
- ✓ Kolla om kunden har betalningsanmärkningar hos Kronofogden med hjälp av personnumret, telefon till skuldupplysningen 0771-73 73 00.

Vid provkörning av nya bilar:

- ✓ Titta på körkortet! Är kunden samma person som på bilden? Är namnteckningen samma på körkortet och på pappret som skrivs på vid provkörningen? Kontrollera körkortet i något av de program som finns på marknaden, exempelvis Bilfakta Körkortskoll.
- ✓ Om kunden vill köpa en bil och inte är folkbokförd på den adress han eller hon uppger, kolla upp adressen.
- ✓ Låt dig inte stressas av att kunden har bråttom.
- ✓ Googla kundens namn, var nyfiken och ställ frågor om var han eller hon bor.
- ✓ Ta inte med andra passagerare i bilen vid provkörning om du inte känner dig säker.
- ✓ Uppträder en kund misstänkt – var försiktig. Lämna inte ut något om dig själv.
- ✓ Bestäm rutiner vid provkörning och läs på. Hur gammal måste man till exempel vara för att få provköra en bil? Gäller utländskt körkort?
- ✓ Ska kunden fotograferas? Det är okej att filma kunder, exempelvis när de skriver på för nycklarna, bara lokalen skyltas med att den är övervakad.
- ✓ Ska säljaren behålla körkortet under provkörningen? Det krävs inget körkort vid en poliskontroll om personen kan identifiera sig.

Per-Arne Nilsson (läs mer om honom på föregående sida) ger sina säkerhetstips.

- ✓ Tala om för någon av dina kolleger att du är ute och provkör.
- ✓ Avbryt provkörningen om kunden inte kör lagenligt. Förklara lugnt att provkörningen härmed är över.

I övrigt:

- ✓ Ha inte övertro på tekniska säkerhetsgrejer som gps-sändare.
- ✓ Kontrollera rutiner vid nyckelhanteringen – byt lås/kod på skåpet ofta, kolla att du får tillbaka rätt nyckel och att nyckelinkastet inte är manipulerat.
- ✓ Gå ut och provtryck nyckeln och kolla samtidigt att bilen inte är kvaddad.
- ✓ Blir du av med en bil – ring polisen direkt.
- ✓ Sociala medier – kul men inte i affärer; du gör knappast affärer på krogen heller. Lämna inte ut dig. Det finns kriminella ligor som kan utnyttja privat information om dig och din familj.
- ✓ Om det gäller en företagsbil – släpp den inte förän finansbolaget har kollat färdigt och checka om kunden har fullmakt från sitt företag.

ANNONS

Källor: Carfax, Larmtjänst, säkerhetskonsult Per-Arne Nilsson och polisen.